

1453 İZMİT ŞER'İYE SİCİLİ'NE GÖRE, 19. YÜZYILIN ORTALARINDA KADINLARIN SOSYO-EKONOMİK AÇIDAN İZLERİ (1846-1848)

YASEMİN AKTAŞ*

Giriş

Bir devletin uzun ömürlülüğünü, başarısını ya da başarısızlığını sadece yöneticilere indirgemek kısır bir tarih anlayışıdır. Bu unsurları etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlar salgın hastalık, kıtlık, kuraklık ve bunlardan birinci derecede etkilenen toplum hayatıdır. Dolayısıyla bir toplumun dini, etnik yapısının; geçim kaynaklarının, kültürel yapısının bilinmesi devletin siyasi başarılarının ya da başarısızlıklarının yorumlanması için önemlidir. Bu durum Osmanlı toplumu için de böyledir. Osmanlı toplum hayatını kaynaklara inerek incelemek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin kaynakları bu bakımdan zengin veriler içermektedir. Tereke Kayıtları bu verilerden biridir. Bu çalışmanın odağında da tereke kayıtları bulunmaktadır. 19. Yüzyılın ortalarında İzmitli kadınların hayatlarına tereke kayıtları aracılığıyla bakmayı amaçlayan bu çalışmada önce çalışmanın kapsam, sınırlılık ve amacı üzerinde durulacak çalışmada uygulanan yöntem anlatılacaktır. Daha sonra da tereke kayıtlarına dayalı olarak asıl konu ele alınacaktır.

Her çalışmanın kendine göre kapsam ve sınırı bulunmaktadır. Bu çalışmanın kapsamı defterde bulunan 22 kadın terekesinin yorumlanmasıdır. Çalışma kapsamında giriş kısmı yapıldıktan sonra tereke kayıtlarının tanımı yapılmaktadır.

İncelediğimiz defter, 19. Yüzyılın ortalarına denk gelen 1262-1264 (M. 1846-1848), yıllarını kapsayan ve Milli Kütüphanede yer alan 1453 demirbaş numaralı, 8377 mikrofilm numarası olan İzmit Şer'iyeye Sicilidir. Defterin tamamında 125 tane tereke olup, bunlardan 22 tanesi kadınlara aittir. Defterin iki sayfasının tek mikrofilm görüntüsünde olduğu toplam 95 sayfa bulunmaktadır. Çalışmanın kapsamında, 22 tane kadın terekesinin incelenip, elde edilen sayısal verilerden zenginlik-fakirlik derecesi, sosyo-ekonomik yapıları saptanacaktır. Yapılan çalışma sadece elimizdeki bu defterin kadınlara ait olan kısmını ele almaktadır. Tereke kayıtlarının yapısından kaynaklanan sınırlılıklar da elbette bulunmaktadır. Herkesin terekesinin tutulmaması yine ekonomik şartlarla örüntülüdür. Sonuç olarak incelenen bu defterde amaç kadınlara ait verilerin incelenerek toplum hayatlarında nasıl bir yere sahip oldukları ve ekonomik açıdan ne derece güçlü olduklarını incelemektir. Bu defterde 2 kadının terekesi silik olduğu için tam anlamıyla incelenememiştir. Bunların kadına ait tereke olduğu da mihir kısmından anlaşılmaktadır.

Şehir kadınlıklarında tanzim edilen siciller içeriklerine göre belli kısımlara ayrılmaktadır. Genel başlıklarıyla bunlar hüccet, ferman, narh, ihtisab ve terekelerdir. Tereke, Osmanlı miras hukukuna göre ölen kişinin geride bıraktığı malların tamamına verilen isimdir. Ölen kişilerin

* Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir.
E-mail: yasemin.aktas@hotmail.com

mal varlığının dökümü olan tereke kayıtları, genellikle Şer'îye Sicilleri'nin içinde dağınık halde bulunmaktadır.¹ Fakat İstanbul, Edirne ve Bursa gibi büyük şehirlerde ayrı defterler halinde tutulduğu da görülmektedir. Terekenin tutulma sebebi Barkan'a göre yetim ve gariplerin haklarının korunmasıdır.² Muhallefâtlar, herhangi bir eşya veya malın tespit ve bölüştürülmesi üzerine ortaya çıkan belgelerdir. Terike, tereke, muhallefât, metrukât bu bakımdan aynı anlamı ifade etmektedir. Tereke ölen kimsenin ölüm anındaki bütün mallarının, haklarının ve borçlarının toplamını ihtiva eder. Mirasçı birden çok ise terekedeki hak ve borçlar, taksime kadar mirasçılar arasında ortak (müşâ) olarak kalır. Tereke mirasçıların mülküdür ve mukavele ve kanun ile belirlenmiş temsil ve idare hakları saklı kalmak üzere, mirasçılar bunda ortak kalarak tasarruf ederler. Bu ortaklık durumu ancak taksimle giderilebilir.³ Terekede bulunan hukuki ilişkilerle karıştırılmaması gereken durum, miras bırakanın ölümüyle birlikte, doğrudan doğruya mirasçıların şahsında doğan haklardır. Bu iştirak halinde hak sahipliği, terekenin mirasçılar arasında bölüşümüne kadar sürer. Terekede ki borçlardan tek mirasçı tek başına sorumludur; birden fazla mirasçı bulunmaktaysa, bu kimseler tereke borçlarından dolayı müteselsil olarak sorumlu olurlar. Alacaklılar tereke borçları için sadece terekeyi değil, mirasçıları da şahsen sorumlu tutarak, onların mal varlıklarını takip edebilirler. ⁴ Terekeler sadece nakdi olarak taksim edebilecek bir uygulama değildi. Şahsa ait en ufak bir eşyanın bile muhallefâtı tutulurdu. Bu hukuki açıdan daha ziyade İslam hukukun getirmiş olduğu bir uygulamadır. Terekeler ticari sermaye ve ev eşyası olarak iki nevi eşyadan mürekkebirdir. Terekelerdeki kayıtlar içtimai menşei tayin bakımından bizi bir adım daha ileri atmak imkânını vermektedir.⁵ Terekeler, ölenlerin sosyal konumuna, medeni haline ve aile yapılarına ait bilgiler yanında her türlü kullanım eşyaları ile diğer mallarının dökümünü içerir. Bu bilgiler kaydedilirken ölenin mallarının tahmini veya satışları sonunda gerçekleşen fiyatları da verilmektedir.⁶ Bu konuya ilişkin akla gelebilecek ilk sorulardan biri her ölen kişinin terekesinin tutulup tutulmayacağı meselesidir. Bu konu hakkında da çeşitli görüşleri kaynaklarda görmekteyiz. Çeşitli görüşleri görmekten ziyade herkesin terekesinin tutulamayacağını söylemek net bir ifade olacaktır. Zira tereke tutulması için de belli bir ücret ödenilmesi gerekir. Bu işin belli bir masrafı vardı ve bu nedenle özellikle maddi durumu iyi olmayan kişiler hakkında tereke kayıtlarının sayısı diğerlerine oranla azdır. Yine tereke masrafından kaçınmak isteyen varisler yabancı bir varis olmadığı sürece ölen yakınları ile ilgili tereke kaydı yaptırmayabiliyorlardı.⁷ Bu bilgiler ışığında terekelerin nasıl tutulduğunu aktarmak gereklidir. Elbette her terekenin belli bir tutulma ve kayıt altına alma şekli vardır. Belirlenen görevliler dâhilinde bu işlem yapılmaktadır. Genel hatlarıyla muhallefât kayıtları dört kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ölen kişinin kimliği, unvanı, ait olduğu zümre, mesleği, ikamet ettiği ve öldüğü yer, ölüm şekli, vefat tarihi gibi bilgiler yer alır; bu arada mirasçıların kimler olduğu belirtilir. İkinci kısımda kalan malların ayrıntılı bir dökümü verilir. Burada kaydedilen her malın bilirkşi tarafından tespit edilen değeri de yazılır. Üçüncü kısımda teçhiz, tekfin, ıskat, ita'm-ı fukara, resm-i kısmet ve diğer işlemler için yapılan masraflarla borçlar sıralanır; varsa mehir ve nafaka borçları özellikle kaydedilir. Son dönemlerde, ölen kişinin devlete olan borçlarının tahsiline öncelik verilmesi, ardından

1 Yusuf Oğuzoğlu, 'Sicillerdeki Tereke Kayıtlarının Kültürel Malzeme Olarak Değeri', *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1985, s. 1.

2 Ömer Lütfi Barkan, "Edirne Kassamına Ait Tereke Defterleri", *Türk Tarih Kurumu Belgeler Serisi*, III/5-6 (1966), s. 2. benzer bilgi için, Özdeğer, *Bursa Şehri Tereke Defteri*, s. 8.

3 Ed. Kenan Akyüz-Cemil Birsal, "Tereke", *Türk Ansiklopedisi*, C. 31, Ankara, 1982, s. 114.

4 Ed. Türker Acaroğlu-Safa Kılıçoğlu, "Tereke", *Meydan Larousse*, C. 19, İstanbul, 1992, s. 203.

5 Halil İnalıcık, *15. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimai Tarihi Kaynakları*, C. 15, İ.Ü.İ.F., 1953-1954, No: 1-4.

6 Alpay Bizbirlik, "Tereke Defterleri ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, s. 731.

7 Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, çev. Gül Çağalı, Özgür TÜresay, İstanbul, 2003, s. 219.

diğer alacaklılara ödemede bulunulması yönünde bazı düzenlemeler yapılmıştır. Son bölümde mirasçılardan her birinin mirastan alacağı hissenin oranı ve hissesine düşen malın nakdî değeri belirtilir.⁸ Terekelerin kaleme alınışı için gerekli şeylerin yerine getirilmesini sağlayan görevlilere verilen paralar da tutarları ile terekelerde yazılı olarak verilmektedir. Ama terekelerin en önemli kısmı ölen kişinin ardından kalan para ve mal başta olmak üzere varsa ev, arazi, dükkân vb. gayrimenkulleri ile ölen kişi kadın ise mihrî⁹ ya da mihirlerin bilgileri yer almaktadır.¹⁰ Terekeler bu şekilde sistematik bir yapıda kayıt altına alınmaktadır.

Bu yapı hakkında bilgi verdikten sonra bu kayıtların kim tarafından ve neden tutulduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Kadılar bu iş ile ilgili birinci bilirkişiydi. Kassam, metrukât, muhallefât kadı sicilleri içinde hepsi aynı yere sahiptirler. Kadılar mirası usule göre dağıtmakla görevlilerdi. Ancak bazen kadılar mirasa el koyup sehimlere göre taksim etme yetkisini de gösteriyorlardı. Terekeye el koymasının her sebebi devletin yararı kapısına çıkmaktadır.¹¹ Kadılar elbette bu işi tek başına yürütüyorlardı. Bilirkişi olarak kadı görevlidir ancak onun yanında kazasker, dellal ve kassam¹² dediğimiz görevliler de bulunmaktadır.¹³ Kadılar, yardımcı görevliler ile birlikte kendilerine verilen muhallefâtı tüm ayrıntılarıyla tereke defterlerine kaydederlerdi.

Tereke kayıtları, Osmanlı hukukunda önemli bir yere sahip olup, dönemin sosyo-ekonomik hayatına ilişkin bilgiler sunmaktadır. Tereke defterlerinden, aile kurumunu, sosyal ve ekonomik yaşantıya dair izleri, servet analizini ve dönemin iktisadi ve içtimai tarihine ilişkin verileri inceleyebiliriz. Bu kayıtlarda, tereke sahibinin ismi, varsa unvanı, babasının ismi, oturduğu mahallesi ya da karyesi gibi bilgilere yer verilmiştir. Kişilerin bütün mal varlığı fiyatlarıyla beraber kayıt altına alınmıştır. Bundan ötürü bütün mal varlığı kalemlerinin fiyatlarına dair de fikir sahibi olunabilir.

Birçok farklı bilginin yanı sıra içtimai hayata ilişkin aile yaşantısının da önemli izlerini terekelerde görmek mümkündür. Dolayısıyla, Osmanlı aile yapısının niceliğine yani, Osmanlı ailesinde birden fazla evliliğin oranı, çocuk sayısı, kız-erkek çocuk sayısı oranı, mirasçıların durumu vb. gibi sorulara cevap veren en önemli kaynak tereke defterleridir.¹⁴

TEREKE KAYITLARININ, İZMİTLİ KADINLARIN GİYİM - KUŞAM VE EVLERİNİN İÇİNE DAİR ANLATTIKLARI

Giyim - Kuşam

Giyim kültürü, tereke kayıtlarında önemli bilgiler arasında sayılabilecek verilerden bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Giyim kültürünü oluşturan bazı faktörler vardır. Mesela dönem, dini inançlar, bölgesel faktörler giyimin farklı oluşunu sağlayan etmenlerdendir. Bölgenin ikti-

8 Tahsin Özcan, "Tereke", *İslam Ansiklopedisi*, C. 30, Ankara, 2005, s. 407.

9 Otto Spies, "Mihir", *MEBİA*, VII, İstanbul, 1993. Yazar için bk. Erdem Uçar, *İslam Ansiklopedisi*, C. 37, Ankara, 2009, s. 417.

10 Mevlüt Dede, "Osmanlı Kadı Sicillerinde Tereke Kayıtları", *Sosyal Bilimler Genç Araştırmacılar Sempozyumu*, Diyarbakır, 2009.

11 Hüseyin Özdeğer, "1463-1640 yılları arasında Bursa Şehri Tereke Defteri", *I.Ü. Rektörlük Yayınları*, İstanbul, 1988.

12 Dellal; alışverişte, alıcı ile satıcı arasında aracı olan, bir kişinin satılacak malını çevreye duyurarak satan kimsedir. Sımsar ve komisyoncu ile de aynı anlama gelmektedir. Kassam ise ölen kişilerin mal varlıklarını paylaşan kadılık memurudur. Fehmi Yılmaz, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, İstanbul, 2010, s. 129, 324.

13 Oğuzoğlu, *Sicillerdeki Tereke...*, s. 1.

14 Said Öztürk, "Osmanlı'da Çok Evlilik", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 10, Ankara, 2002, s. 379.

sadi durumunu da giyinme kavramından yola çıkarak anlamamız mümkün olacaktır. Kıyafetin kumaş yapısı veya kıyafete ek olarak takılan takılar kişinin, ekonomik durumunun tahlil edilebilmesi için önemli unsurlardır.

Ev İçi Giysiler

Elimizdeki verilere dayanarak, İzmitli kadınların ev içi giysilerinde, genellikle göze çarpanlar, hırka, elbise, gömlek, kuşak, uçkurdur. Elbette bunlar kumaş türüne göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkları fiyatlarda da görmek mümkün olacaktır.

İzmitli kadınların terekelerinde dikkat çeken ilk giysi gömleklerdir. 22 kadın terekесinin içinde 6 kadına ait gömlek kaydına ulaşılmaktadır. Bu kayıtlara bakıldığında 2 tanesinin zengin kadına ait olduğu¹⁵, diğerlerinin ise orta halli oldukları görülmektedir. Terekelerde gömleği tamamlayıcı unsur olarak bir de uçkurlara yer verilmektedir. Uçkurlar genel olarak yağlıklarla birlikte fiyatlandırılmaktadır. Kayıtlara bakıldığında 3 tane kadında kuşak bulunmaktadır. Bunlardan ilki Zeynep Hatun'a¹⁶ ait olup, tanesi 16 kuruş olan yün kuşaktır. İkincisi, Cemile Hatun'a¹⁷ aittir. Cemile Hatun'un yastık ile birlikte ücretlendirilen bel kuşağı görülmektedir. Üçüncüsü, Emine bint İbrahim'e¹⁸ ait olup, başka eşyalar ile ücretlendirilen bir tane iç kuşağı kaydı bulunmaktadır. Donların üzerine farklı isimlerde elbise giyildiği görülmektedir. Bunlardan ilki 'entari'dir. Entari hemen hemen herkeste sıkça bulunan bir giysi olarak karşımıza çıkmaktadır. 22 kadın terekесinden 10 tane veride entariye rastlanılmaktadır.¹⁹ Verilerde genel olarak entari şeklinde geçse de, basma, köhne, altıparmak, sevâli, dülbend gibi çeşitlerinin de varlıkları kayıtlarda görülmektedir. Ayrıca neyden yapıldığı belli olmayan, Fatma bint Ali'ye²⁰ ait olan 20 kuruşluk köhne bir elbisede kayıt altına alınmaktadır. Yine Havva Hatun'a²¹ ait olduğu görülen '500 kuruşluk semeni zevc zimmetinde olan bir gök elbise' bulunmaktadır. Kayıtlarda geçen bir başka elbise türü de 'mintan'dır. Kayıtlarımızda 6 kişide mintana rastlanılmaktadır.²² Mintana ait bütün kayıtlar başka bir eşya ile ücretlendirilmektedir. Bu yüzden mintanın fiyatı hakkında bir yoruma gidilememektedir. Kayıtlarda rastlanılan bir başka ev içi giysisi de hırkadır. Elimizdeki verilerde 11 kadının hırkası olduğu görülmektedir.²³ Herhangi bir eşya ile ücretlendirilmeyen hırkalara bakıldığında fiyatları 3 kuruş ile 51 kuruş arasında olduğu tespit edilmektedir. Bunun dışında bir veride de sarık kaydına rastlanmıştır. O da Fatma bint Ali'ye²⁴ ait olup, 12 kuruşluk köhne bir sarıktır.

Sokak Kıyafeti

Bunların yanında kadınlar sokağa çıkarken zarifliklerini ve zenginliklerini gizleyen başka bir kıyafet de giymekteydiler. Yine kumaşın cinsine ve kalitesine göre bu giysilerin fiyatlandırıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki feracedir. Elimizdeki kayıtlarda 22 kadından 13 tanesinin fera-

15 İzmit Şer'ıye Sicili, Defter No: 1453, Sayfa ve Belge No: 57B/1, 63A/1. (Bundan sonra İŞS, 1453, 57B/1, 63A/1 şeklinde gösterilecektir.)

16 İŞS, 1453, 39A/2.

17 İŞS, 1453, 40B/1.

18 İŞS, 1453, 60A/1.

19 İŞS, 1453, 14A/1, 20B/1, 29B/1, 39A/2, 40B/1, 57B/1, 60A/1, 63A/1, 64A/1, 77A/1.

20 İŞS, 1453, 30B/1.

21 İŞS, 1453, 67A/2.

22 İŞS, 1453, 12A/1, 20B/1, 60A/2, 63A/1, 67A/2, 77A/1.

23 İŞS, 1453, . 12A/1, 14A/1, 20B/1, 39A/2, 40B/1, 57B/1, 60A/1, 63A/1, 67A/2, 70B/1, 77A/1.

24 İŞS, 1453, 32B/1.

cesi bulunmaktadır. Verilerde 13 kadının terekesine bakıldığında, ferace fiyatları 30 kuruştan başlayıp, 300 kuruşa kadar çıkmaktadır. Kumaş çeşidi olarak 'şali' ve 'çuka' bulunmaktadır. Zeynep Hanım'ın²⁵ Mai Çuka feracesi 300 kuruş olup, en pahalı çuka ferace olarak karşımıza çıkmaktadır. Fatma bint Ahmed'in²⁶ Şali feracesi de 70 kuruş olup, en pahalı Şali ferace olarak tereke kayıtlarında geçmektedir. Havva Hatun'un²⁷ Müstamel çuka feracesi 35 kuruş olup, en ucuz çuka feracedir. Emine bint İbrahim'in²⁸ Şali feracesi 30 kuruş olup, en ucuz şali ferace olarak kayıtlarda yer almaktadır. Yine aralarındaki fiyat farkının kaliteden kaynaklı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Verilerde bir de çeşitli amaçlar için kullanılan 'şal' a rastlanılmaktadır. Birincisi, en zengin terekeye sahip Zeynep Hanım'dır.²⁹ 1 tanesi 30 kuruş olan bu şalin cinsi İngilizkârı'dır. Diğeri ise, Sa'da Eda Hanım'dır.³⁰ Eda Hanım'ın da terekesinde, bir tanesi 332 kuruş olan müstamel sim lâhûr şal, 181 kuruş olan, Acemkârî şal ve 63 kuruş değeri olan def'a Acemkârî şal mevcuttur. Bunların yanında başka bir dış giysi olarak kürkün varlığı görülmektedir. Yekûnu 4737 kuruş olan Fatma Hatun'un³¹ kürkü 31 kuruş ile fiyatlandırılırken, yekûnu 29.468 kuruş olan Sa'da Eda Hanım'ın³² kürkünün 560 kuruş olduğunu görmekteyiz. Zengin bir kadın ile orta halli bir kadının da aynı eşyaya farklı kalitede sahip oldukları sonucuna ulaşabilmektedir. Bunların tersine kanıt oluşturacak bir örnek Emine bint İbrahim'in³³ terekesinde rastlanılmaktadır. 2370 kuruşa sahip bu kadının terekesinde 200 kuruşluk Çerkes Kakum kürk bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum kişinin maddi durumunun yanında kişisel tercihlerine de bağlanmaktadır. Tereke kayıtlarında ayakkabıya ilişkin bilgiler de bulunmaktadır. 22 kadın terekesinin içinde 7 kadının ayakkabısının olduğu görülmektedir.³⁴ Ayrıca kayıtlara bakıldığında üç kadın terekesinde hiç giyim eşyasının olmaması dikkati çekmektedir. Bu kadınların terekelerinin yekûnlarına bakıldığında fakir oldukları görülmektedir.³⁵

Ev Eşyaları

Giyim-kuşam gibi ev eşyaları da kişilerin sosyal yaşamına dair önemli bilgilere ulaşabileceğimiz kayıtlar arasındadır. Ev eşyalarını, mutfak eşyası, ev içi eşyaları ve iki gruba da dâhil edemeyeceğimiz diğer eşyalar grubu oluşturmaktadır.

İçerisinde Yemek Pişirilen Mutfak Eşyaları

Elimizdeki kayıtlara bakıldığında, İzmitli kadınların mutfak eşyalarında göze çarpanlar, tencere, kapak, tabe, kazandır. Elbette bunlar büyüklük ve küçüklüklerine veya yapıldığı maddeye göre farklılık göstermektedir. Tereke kayıtlarına bakıldığında 22 kadından 15 tanesinin tenceresi bulunmaktadır.³⁶ Tencere genellikle kapakla birlikte ücretlendirilmektedir. Bunun yanı sıra başka mutfak eşyaları ile ücretlendirildiği de kayıtlarda rastlanılmaktadır. Tencerenin hangi malzemeden yapıldığıyla ilgili detaylı bilgi verilmemektedir. Tencere verilerine ilişkin bir de

25 İŞS, 1453, 63A/1.

26 İŞS, 1453, 77A/1.

27 İŞS, 1453, 67A/2.

28 İŞS, 1453, 60A/1.

29 İŞS, 1453, 63A/1.

30 İŞS, 1453, 57B/1.

31 İŞS, 1453, 26B/3.

32 İŞS, 1453, 57B/1.

33 İŞS, 1453, 60A/1.

34 İŞS, 1453, 12A/1, 29B/1, 57B/1, 60A/1, 64A/1, 67A/2, 77A/1.

35 İŞS, 1453, 4A/1, 21B/1, 61B/2.

36 İŞS, 1453, 4A/1, 12A/1, 14A/1, 20B/1, 21B/1, 26B/3, 29B/1, 30B/1, 39A/2, 60A/1, 60A/2, 61B/2, 64A/1, 67A/2, 70B/1.

kapak kayıtları bulunmaktadır. Kayıtlarda 22 kadından 13 tanesinin kapağı bulunmaktadır.³⁷ Genellikle tencere veya sahan ile ücretlendirildiği görülmektedir. Ayrıca kayıtlarda ma'a kapağın³⁸ tencere ile ücretlendirildiği veri bulunmaktadır. Buna benzer olarak ba kapak³⁹ ifadesinin de geçtiği verilere rastlanılmaktadır.

Pişirme amaçlı olarak kullanılan bir başka mutfak eşyası da 'tâbe'dir. 'Tava, yayvan kap' olarak tanımlanan tâbe,⁴⁰ kayıtlarda 11 kadında görülmektedir.⁴¹ Tencere, kapak vb. mutfak eşyaları ile ücretlendirilmektedir. Sadece Hafize bint Halil'e⁴² ait kayıтта 2 tanesi 10 kuruşa denk gelen tâbe bulunmaktadır.

Bu bölümde değerlendirilebilecek bir diğer mutfak eşyası kazan (kazan)dır. 'Ziyafetlerde yemek pişirmeye yarayan, içinde su kaynatılan büyük kap' olarak tanımlanan kazan, sık olmamakla beraber rastlanılan kap kaçak türlerindedir. Elimizdeki kayıtlarda kazana ait 9 veri bulunmaktadır.⁴³ Kazanın niteliğini belirten sagir⁴⁴, vasat⁴⁵, vasat kazan sacayak⁴⁶ ifadeleri bulunmaktadır. Ayrıca tek başına ücretlendirilen kazanların fiyatlarına bakıldığında 40 kuruş ile 105 kuruş arasında olduğu görülmektedir.

İÇERİSİNDE YEMEK YENİLEN VE SUNULAN MUTFAK EŞYALARI

Kişinin varlık düzeyini gösterme yollarından biri de yiyeceklerini sunacakları mutfak eşyalarıdır. Elimizdeki kayıtlarda, sunulacak eşya olarak bir ayırımı gidilmemektedir. Sunum için bulunan en önemli veri çorba tasıdır. Çorba tası, 8 kadının terekesinde bulunmaktadır.⁴⁷ Çorba tası da sadece taslar gibi başka eşyalar ile birlikte değerlendirildiğinden fiyatlarına ilişkin bir yoruma gidilememektedir.⁴⁸

Yine yemek sunumlarında sık rastlanan bir diğer veri de sahandır. Sahan, 'içinde yemek ısıtılan, yumurta vb. pişirilen derinliği az bakır, alüminyum vb. madeni kap' olarak tanımlanmıştır.⁴⁹ Sahanların bir diğer işlevi de mutfaktan yemeğin sofraya getirilmesi olmalıdır. Verilerde 17 tane sahan kaydına rastlanılmaktadır.⁵⁰ Genel olarak başka mutfak eşyaları ile ücretlendirildiği görülmektedir. Sadece Fatma bint Ali'ye⁵¹ ait olan 6 tanesi 36 kuruşluk bir sahan kaydı bulunmaktadır.

37 İŞS, 1453, . 4A/1; 12A/1; 14A/1; 20B/1; 26B/3; 29B/1; 39A/2; 57B/1; 60A/1; 60A/2; 61B/2; 67A/2; 70B/1.

38 İŞS, 1453, 14A/1.

39 İŞS, 1453, 39A/2; 60a/1; 67A/2.

40 İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, 2006, s. 1598.

41 İŞS, 1453,4A /1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 30B/1; 39A/2; 60A/1; 60A/2; 63A/1; 64A/1.

42 İŞS, 1453, 4A/1.

43 İŞS, 1453, 4A/1; 14A/1; 20B/1; 26B/3; 30B/1; 32B/1; 39A/2; 60A/2; 64A/1.

44 İŞS, 1453, 30B/1.

45 İŞS, 1453, 26B/3.

46 Sacayak, ateş üstüne tencere ve tava koymak, yemek pişirmek veya su kaynatmak amacıyla yapılmış üç ayaklı demir alet. Parlatır, *Osmanlı Türkçesi...*, s.1431. İŞS, 1453, 32B/1.

47 İŞS, 1453, 14A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 60A/1; 63A/1; 67A/2; 77A/1.

48 İncelediğimiz kayıtlarda bu tür içine girecek, yiyecek konulan tasların dışında hamam tası ve su tasının da varlığı görülmektedir. Bu çeşit taslara konu bütünlüğünü bozmamak adına yukarıda değinilmemiştir. Örnekler için bkz. İŞS, 1453, 57B/1, 64A/1.

49 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2010, s.1046.

50 İŞS, 1453, 4A/1, 12A/1, 14A/1, 20B/1, 21B/1, 26B/3, 29B/1, 30B/1, 39A/2, 57B/1, 60A/1, 60A/2, 63A/1, 64A/1, 67A/2, 70B/1, 77A/1.

51 İŞS, 1453, 14A/1.

MUTFAKTA ARAÇ OLARAK KULLANILAN DİĞER EŞYALAR

Bu gruba geri kalan diğer eşyaları aktarmak mümkündür. Bu grupta da mutfağa yardımcı araçlar arasında, sini, tepsi, bakraç, süzgülü, gibi eşyalar yer almaktadır. Verilerde kayıt altında tutulan bir başka mutfak eşyası olarak sini de karşımıza çıkmaktadır. 22 kadından 9 tanesinin sinisi bulunmaktadır.⁵² Yine siniyi nitelendiren bazı ifadelere yer verilmektedir. Bunlar sagir⁵³, nühas⁵⁴, kadayıf sini⁵⁵ olarak karşımıza çıkmaktadır. Tek başına ücretlendirilen sinilere bakıldığında fiyatlarının 40 kuruş ile 150 kuruş arasında olduğu görülmektedir.

Yine tepsinin de mutfağa yardımcı araçlar arasında olduğu saptanmaktadır. Verilerde 22 kadından 8 tanesinin tepsi bulunmaktadır.⁵⁶ Tepsi tüm kayıtlarda başka bir mutfak eşyası ile ücretlendirildiği için fiyatı hakkında yoruma gidilememektedir.

Bir diğer mutfak eşyası da bakraçtır. Bakracın tanımına göre, bakırdan yapılan küçük kova olduğu karşımıza çıkmaktadır.⁵⁷ 22 kadın terekesinin 9 tanesinde bakraç verisine rastlanılmaktadır.⁵⁸ Bunlardan 4 tanesi başka eşyalarla birlikte ücretlendirilmektedir. Ayrı ücretlendirilen bakraç verilerine bakıldığında 8 kuruş ile 3 tanesi 60 kuruş olan kayıtlara rastlanılmaktadır.⁵⁹ Mutfak eşyalarına dair bir başka veri de süzgüdür. Elimizdeki tereke kaydı içinde 4 kadına ait süzgülü bilgisi bulunmaktadır.⁶⁰ Süzgülülerin hepsi başka mutfak eşyaları ile değerlendirildiği için fiyatı hakkında bir yoruma gidilememektedir. Ayrıca yine süzgülü çeşidi olacağı düşünülen delikliden de bir tane kayıt görülmektedir. O da Hafize bint Halil'e⁶¹ ait olup, başka eşyalar ile ücretlendirildiği için fiyatı belli olmamaktadır.

Su ve Sıvı Taşıma Kapları: Güğüm, Maşrapa ve İbrikler

Kayıtlarda 22 kadından 5 tanesinin güğümü bulunmaktadır.⁶² Başka bir eşya ile ücretlendirilmeyen güğüm verilerine bakıldığında fiyatlarının 22 kuruş ile 25 kuruş olduğu görülmektedir.⁶³ Ayrıca diğerlerinden farklı olarak kara güğüm ifadesi yer almaktadır.⁶⁴ Bir başka mutfak eşyası da maşrapadır. Kayıtlarda 'maşraba' şeklinde geçmektedir. 22 kadın terekesinin içinde sadece 3 kadında bulunmaktadır.⁶⁵ Bunların da tek başına verilmiş olan bir fiyat görülmemektedir. Hepsisi genel olarak ibrik ve bakraç ile ücretlendirilmektedir. Maşrapa ile birlikte ibrik kaydının da varlığı defterde görülmektedir. Bunu da iki şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Kayıtlarda sadece ibrik olarak geçen bir çeşit bulunurken bir de buna ek olarak leğen ibrik bulunmaktadır. Sadece ibriğe sahip olan 4 tane kadın bulunmaktadır.⁶⁶ Bunlar da diğer eşyalar gibi başka mutfak eşyaları ile ücretlendirilmektedir. Bu yüzden ücretleri ile ilgili bir yoruma

52 İŞS, 1453, 4A/1; 12A/1; 20B/1; 26B/3; 57B/1; 60A/1; 61B/2; 64A/1; 77A/1.

53 İŞS, 1453, 4A/1; 20B/1; 61B/2.

54 İŞS, 1453, 57B/1.

55 İŞS, 1453, 64A/1.

56 İŞS, 1453, 12A/1; 14A/1; 20B/1; 30B/1; 39A/2; 60A/1; 70B/1.

57 <http://tdk.gov.tr>, 26.02.2017, 23:27.

58 İŞS, 1453, 4A/1; 12A/1 14A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 32B/1; 39A/2; 60A/2.

59 İŞS, 1453, 14A/1, 21B/1.

60 İŞS, 1453, 14A/1; 20B/1; 26B/3; 39A/2.

61 İŞS, 1453, 4A/1.

62 İŞS, 1453, 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 39A/2.

63 İŞS, 1453, 21B/1, 29B/1.

64 İŞS, 1453, 20B/1.

65 İŞS, 1453, 14A/1; 20B/1; 21B/1.

66 İŞS, 1453, 20B/1; 21B/1; 26B/3; 61B/2.

gidilememektedir. Leğen ibrik de 4 kadında bulunmaktadır.⁶⁷ Sadece bir tanesi başka eşyalar ile değerlendirilmektedir.⁶⁸ Geri kalan leğen ibriklere bakıldığında fiyatlarının 41 kuruş ile 51 kuruş arasında olduğu görülmektedir.

Ev İçi Eşyaları

Mutfak eşyalarında olduğu gibi ev içi eşyalarının ve döşemelerinin de kadınların hayatına dair önemli bilgiler verdiği bilinmektedir. 22 kadının incelenen terekelerinde ev yaşantılarına dair göze çarpanlar, yastık, yorgan, minder, kilim, döşektir. Bu farklılıklar fiyatlarına da yansımaktadır. Ev içi eşyalarda hemen hemen her terekede bulunan eşyalardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 22 kadın terekesinin içinde yastığa ait 19 tane veri bulunmaktadır.⁶⁹ Bu kayıtlardan 14 tanesi diğer ev içi eşyalar ile ücretlendirilmektedir. Ayrıca yastığın kumaşını nitelendiren kayıtlar da bulunmaktadır. Hafize bint Halil'e⁷⁰ ait kutni memlu yastık 2 tanesi 5 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine tür olarak diğerlerinden farklı olan baş yastığı⁷¹, Girine? Yastık⁷², yün yastık⁷³, yüz yastığı⁷⁴, ve yün memlu yastık⁷⁵ verilerde göze çarpmaktadır. Başka eşyalar ile ücretlendirilmeyen yastıklara bakıldığında fiyatlarının 6 tanesi 35 kuruş olan⁷⁶, 2 tanesi 25 kuruş olan⁷⁷ örneklerle de rastlanılmaktadır.

Yastığı tamamlayan bir diğer ev eşyası da yorgandır. Yastık kadar yorgan da hemen hemen herkesin terekesinde görülebilecek bir ev içi eşyasıdır. Elimizdeki verilerde 22 kadın terekesinin içinde 18 tane yorgan verisi bulunmaktadır.⁷⁸ Bu kayıtlarda 13 tanesi başka ev içi eşyalar ile ücretlendirilmektedir. Yorganın kumaşını niteleyen kayıtlarda bulunmaktadır. Basma yorgan⁷⁹, Girine? Yorgan⁸⁰, Kıbriskâri yorgan⁸¹ verilerde görülen yorgan türlerini oluşturmaktadır. Başka eşyalar ile ücretlendirilmeyen yorganlara bakıldığında Fatma bint Ali'ye⁸² ait tereke de 4 tane basma yorganın fiyatı 609 kuruş olarak belirlenmektedir. Yine Zeynep bint Mehmed'e⁸³ ait kayıтта ise 3 tane köhne yorganın fiyatı 25 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski yorgan için köhne ifadesi kullanılmaktadır. Zeynep Hanım'a⁸⁴ ait kayıтта da Kıbriskâri yorganın 1 tanesi 40 kuruş olduğu görülmektedir. Minder de kayıtlarda karşımıza çıkan bir başka yastık türünü ifade etmektedir. Elimizde 14 kişiye ait minder kaydı bulunmaktadır.⁸⁵ Yine minderin

67 İŞS, 1453, 14A/1; 39A/2; 57B/1; 60A/1.

68 İŞS, 1453, 60A/1.

69 İŞS, 1453, 4A/1; 12A/1; 14A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 30B/1; 39A/2; 40B/1; 57B/1; 60A/1; 60A/2; 61B/2; 63A/1; 64A/1; 67A/2; 70B/1; 77A/1.

70 İŞS, 1453, 4A/1.

71 İŞS, 1453, 26B/3, 63A/1.

72 İŞS, 1453, 29B/1.

73 İŞS, 1453, 40B/1.

74 İŞS, 1453, 57B/1.

75 İŞS, 1453, 61B/2; 63A/1.

76 İŞS, 1453, 14A/1.

77 İŞS, 1453, 21B/1.

78 İŞS, 1453, 4A/1; 12A/1; 14A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 30B/1; 39A/2; 57B/1; 60A/1; 60A/2; 61B/2; 63A/1; 64A/1; 67A/2; 70B/1; 77A/1.

79 İŞS, 1453, 14A/1.

80 İŞS, 1453, 29B/1.

81 İŞS, 1453, 63A/1.

82 İŞS, 1453, 14A/1.

83 İŞS, 1453, 30B/1.

84 İŞS, 1453, 63A/1.

85 İŞS, 1453, 4A/1; 14A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 32B/1; 39A/2; 40B/1; 57B/1; 60A/1; 61B/2; 63A/1; 64A/1; 77A/1.

cinsini belirten örneklere de rastlanılmaktadır. Kutni memlu minder⁸⁶, yün memlu minder⁸⁷ örnekleri bulunmaktadır. Bir de buna ek olarak Selime bint Müslim'e⁸⁸ ait kayıтта 3 tanesi 16 kuruş olan minder kılıfı kaydı bulunmaktadır. Bunların yanında görülen bir başka ev içi eşya da kilimdir. 15 kadının terekesinde kilim verisi karşımıza çıkmaktadır.⁸⁹ Bu verilerden 6 tanesi başka eşyalar ile birlikte ücretlendirilmektedir. Tek başına ücretlendirilen kilim kayıtlarına bakıldığında fiyatlarının 16 kuruş ile 60 kuruş arasında olduğu görülmektedir. Diğerlerinden farklı olarak '*kısa kilim*' ifadesi yer almaktadır.⁹⁰ Eski olduklarını belirten köhne⁹¹ ve kullanılmış olduklarını ifade eden müstamel⁹² tabirlerine yer verilmektedir. Kilim gibi döşek de kayıtlarda karşımıza çıkan ev içi bir unsurdur. Elimizdeki veriler incelendiğinde 14 kadının döşegi olduğu görülmektedir.⁹³ Bunlardan 7 tanesinin yün memlu döşek olduğu karşımıza çıkmaktadır.⁹⁴ Bu kayıtlardan 11 tanesi başka eşyalar ile ücretlendirilmektedir. Tek başına ücretlendirilen döşek fiyatlarına bakıldığında Selime bint Müslim'e⁹⁵ ait kayıтта yün döşegin fiyatı 45 kuruş olarak belirtilmektedir. Ev içi eşyalar kadar döşemeler de vurgulanması gereken bir husustur. Verilerde 2 kadına ait oda döşemesi kaydı bulunmaktadır. Bunlardan ilki Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'ya⁹⁶ aittir. '*Oda döşeme baha*' şeklinde ifade edilip ücretinin 1500 kuruş olduğu görülmektedir. Diğeri ise Zeynep Hanım bint Mehmed'e⁹⁷ ait olup '*Kıbriskârî oda döşemesi*' şeklinde geçmektedir. Bu oda döşemesinin de fiyatı 120 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir de bu sayılan eşyaların dışında kayıtlarda çok sık görülmeyen bazı eşyalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki yorgan yastık vb. eşyalar ile değerlendirilebilecek olan çarşaftır. Bu kayıtlar da '*çarşeb*' şeklinde geçmektedir. Elimizdeki verilerde 22 kadının 10 tanesinde çarşaf kaydına rastlanılmaktadır.⁹⁸ Bunlardan 6 tanesi başka eşyalar ile ücretlendirilmektedir. Ayrı ücretlendirilen çarşafalara bakıldığında fiyatlarının 5 kuruş ile 80 kuruş arasında olduğu görülmektedir. Ayrıca bunlardan farklı olarak Zeynep Hanım'ın⁹⁹ terekesinde çözme, bürümcek ve bez olmak üzere kumaşın cinsini nitelendiren ifadelerle yer verilmektedir. Bunun yanında verilerde karşımıza çıkan bir başka eşya da yağlıktır. Verilerde kuşak, uçkur ve yorganla birlikte ücretlendirildiği görülmektedir. Toplam 22 kadın terekesinde 7 kişiye ait yağlık kaydı bulunmaktadır.¹⁰⁰ Sadece yağlık olarak geçtiği gibi bunun yanında cedid bez yağlık, abdest yağlık¹⁰¹, yağlık bohça ve işleme abdest yağlığı¹⁰² şeklinde geçtiği de görülmektedir. Fiyatlarına bakıldığında 11,5 kuruş ile 200 kuruş arasında olduğu rastlanılmaktadır. Kayıtlarda ev içi eşyası sayılabilecek bir diğeri eşya da hamam takımıdır. Elimizdeki verilere bakıldığında sadece 1 tane kadının terekesinde hamam takımının olduğu görülmektedir. Zeynep Hatun bint Mehmed'in¹⁰³ te-

86 İŞS, 1453, 4A/1.

87 İŞS, 1453, 26B/3; 57B/1; 60A/1; 61B/2; 63A/1.

88 İŞS, 1453, 21B/1.

89 İŞS, 1453, 12A/1; 14A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 30B/1; 39A/2; 60A/1; 60A/2; 61B/2; 63A/1; 64A/1; 70B/1; 77A/1.

90 İŞS, 1453, 70B/1.

91 İŞS, 1453, 12A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 29B/1; 30B/1; 39A/2; 61B/2.

92 İŞS, 1453, 63A/1.

93 İŞS, 1453, 12A/1; 20B/1; 21B/1; 26B/3; 30B/1; 39A/2; 57B/1; 60A/2; 61B/2; 63A/1; 64A/1; 67A/2; 70B/1; 77A/1.

94 İŞS, 1453, 12A/1; 26B/3; 57B/1; 61B/2; 63A/1; 67A/2; 70B/1.

95 İŞS, 1453, 21B/1.

96 İŞS, 1453, 57B/1.

97 İŞS, 1453, 63A/1.

98 İŞS, 1453, 12A/1; 14A/1; 32B/1; 39A/2; 57B/1; 63A/1; 64A/1; 67A/2; 70B/1; 77A/1.

99 İŞS, 1453, 63A/1.

100 İŞS, 1453, 12A/1; 14A/1; 29B/1; 39A/2; 40B/1; 60A/1; 67A/2.

101 İŞS, 1453, 12A/1; 40B/1.

102 İŞS, 1453, 67A/2.

103 İŞS, 1453, 39A/2.

rekesinde bir tane hamam takımının 50 kuruş olduğu görülmektedir. Ayrıca hamam takımını aktarırken bir de bununla bağlantılı olarak hamam tası da kayıtlarda geçen bir başka ev içi eşyası olarak karşımıza çıkmaktadır. Hamam tası ise 4 kadında bulunmaktadır.¹⁰⁴ Başka bir eşya ile ücretlendirilmeyen hamam taslarına bakıldığında Hafize bint Halil'e¹⁰⁵ ait kayıta hamam tasının 5 kuruş olduğu, Hacı Hızır mahallesi sakinlerinden Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın¹⁰⁶ kayıtlarda geçen hamam tasının 51 kuruş olduğu görülmektedir. İzmitli kadınların evlerini aydınlatmak için kullandıkları şamdanın da ev içi eşyalarında varlıkları görülmektedir. Elimizdeki verilerde 2 kadına ait şamdan kaydı bulunmaktadır. Bunlardan ilki Zeynep Hanım bint Mehmed'e¹⁰⁷ aittir. Tablo ile ücretlendirildiğinde 65 kuruş olduğu görülmektedir. İkincisi ise Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'ya¹⁰⁸ ait 45 kuruşluk bir şamdan kaydı bulunmaktadır. Yine İzmitli kadınların evlerinde bulunan bir başka eşya da seccadedir. Elimizdeki kayıtlarda 3 kadına ait seccade verisi bulunmaktadır.¹⁰⁹ Bunlardan Ayşe bint Mehmed'e¹¹⁰ ait kayıta döşek ve yastık ile birlikte ücretlendirilen seccadenin fiyatı 38,5 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine Emine bint İbrahim'e¹¹¹ ait kayıta döşek yastık ve yorgan ile ücretlendirilen seccade fiyatı 150 kuruş olarak geçmektedir. Son olarak Fatma Hatun bint Abdurrahman'a¹¹² ait bilgide kilim, yastık, minder ile birlikte ücretlendirilen seccadenin fiyatının 62 kuruş olduğu görülmektedir.

Diğer Eşyalar

Burada, diğer gruplara dâhil edemediğimiz eşyalar yer almaktadır. Bu grupta gösterilecek olan ilk eşya ipliktir. Toplamda 5 kadının terekesinde iplik verisine rastlanılmaktadır.¹¹³ Bu verilerden sadece Fatma bint Ali'ye¹¹⁴ ait olan iplik başka bir eşya ile ücretlendirilmektedir.¹¹⁵ Geri kalan iplik fiyatlarına bakıldığında 3,5 kuruş ile 10 kuruş arasında ücretlendirildiği görülmektedir. Diğerlerinden farklı olarak sadece Fatma bint Ali'ye¹¹⁶ ait terekede iğliğin cinsinin keten iplik olarak kaydedildiği görülmektedir. Bununla birlikte iplik grubuna dâhil edeceğimiz bir başka eşya da makromedir. Kayıtlarda sadece 4 kadına ait makrome örneği bulunmaktadır.¹¹⁷ Bu eşya terekelerde abdest makromesi¹¹⁸, sadece makrome¹¹⁹, cedit makrome¹²⁰ ve işleme makrome¹²¹ olarak geçmektedir. Yine fiyatlarına bakıldığında, 25 kuruş ile 110 kuruş arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Kayıtlardaki verilere göre top cinsinden hesaplanmış bezlerin varlıklarını görmekteyiz. Yine bunlar kalitesine ve cinslerine göre ücretlendirilmektedir. 22 kadın terekesinin içinde 11 kadının beze sahip olduğu kaydedilmektedir.¹²² Cinslerine göre

104 İŞS, 1453, 4A/1; 29B/1; 30B/1; 57B/1.

105 İŞS, 1453, 4A/1.

106 İŞS, 1453, 57B/1.

107 İŞS, 1453, 63A/1.

108 İŞS, 1453, 57B/1.

109 İŞS, 1453, 20B/1, 60A/1, 64A/1.

110 İŞS, 1453, 20B/1.

111 İŞS, 1453, 60A/1.

112 İŞS, 1453, 64A/1.

113 İŞS, 1453, 14A/1; 21B/1; 29B/1; 32B/1; 77A/1.

114 İŞS, 1453, 14A/1.

115 İŞS, 1453, 14A/1.

116 İŞS, 1453, 32B/1.

117 İŞS, 1453, 32B/1; 57B/1; 60A/1; 63A/1.

118 İŞS, 1453, 32B/1.

119 İŞS, 1453, 57B/1.

120 İŞS, 1453, 60A/1.

121 İŞS, 1453, 63A/1.

122 İŞS, 1453, 12A/1, 14A/1, 29B/1, 32B/1, 39A/2, 40B/1, 57B/1, 60A/2, 63A/1, 70B/1.

bezler, keten, bürümcük, selmiye?, kutni olarak karşımıza çıkmaktadır. Birim olarak da bezler, yarım top, bir miktar bez, bez top, çekme top gibi ifadelerle yer verilerek aktarılmaktadır. Bezlerin fiyatlarına bakıldığında 15 kuruş ile 500 kuruş arasında değiştiğini görmekteyiz. Elbette bunlar top cinsinden kayıt altına tutulduğunda karşımıza çıkan sonuç olmaktadır. En ucuz bez Fatma bint Ali'ye¹²³ ait olup yarım top bezin fiyatı 15 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. En pahalı bez ise Zeynep Hanım'a¹²⁴ ait olup 13 top bezin fiyatı 500 kuruş olarak belirlenmektedir. Bir diğer eşya ise havlu ve peşkirdir. Kayıtlarda havlu sadece Emine bint İbrahim'in¹²⁵ terekesinde rastlanılmıştır. Cedit havlu şeklinde geçmektedir. Cedit kelimesinin tanımına bakacak olursak, yeni ve kullanılmamış anlamlarına geldiği tanımlanmaktadır.¹²⁶ Terekesinde görülen cedit havlunun fiyatı 25 kuruş olarak kayıt altına alınmaktadır. Yine havlu türü olarak sayılan diğer bir eşya da peşkirdir. Peşkir ise 2 kadının terekesinde görülmektedir. Havva Hatun bint Arif'in¹²⁷ terekesinde başka eşyalar ile birlikte ücretlendirildiği için fiyatı hakkında yorum yapılamamaktadır. Fakat Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'ya¹²⁸ ait kayıta bulunan peşkirin 71 kuruş olduğu görülmektedir. Diğer grubuna dâhil edeceğimiz bir başka eşya da baltadır. Verilerde sadece Fatma bint Ali'ye¹²⁹ ait 10 kuruş ücreti olan balta bulunmaktadır. Kayıtlardaki bir başka bilgi de dizliktir. 3 kadına ait dizlik kaydı bulunmaktadır. Fatma bint Ali'ye¹³⁰ ait kayıta 3 tanesi 25 kuruş eden dizlik kaydı olmaktadır. Yine Ayşe bint Mehmed'e¹³¹ ait kayıta da 3 tane Girine? dizlik, 2 tane ayakkabı ile birlikte ücretlendirildiğinde 7 kuruş olduğu görülmektedir. Nefise bint İsmail'e¹³² ait kayıta da 2 çarşaf ile birlikte ücretlendirilen dizliğin 20 kuruş olduğu kayıtlarda geçmektedir. Diğer grubunun içinde ele alınacak bir başka eşya da mak'addir. Terim anlamına bakıldığında mak'ad oturulacak yer, minder olarak geçmektedir.¹³³ Elimizdeki verilerde iki kadına ait mak'ad kaydı bulunmaktadır. Bunlardan ilki Fatma Hatun bint Elhac Mustafa'ya¹³⁴ ait olup, 2 tane köhne mak'adın fiyatını 20 kuruş olarak vermektedir. Yine Fatma bint Ahmed'e¹³⁵ ait kayıta da mak'ad minder, kilim ve yastık ile birlikte ücretlendirilip, fiyatı 100 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece bir veride karşımıza çıkan kebir bıçak yer almaktadır. Zeynep Hatun bint Mehmed'e¹³⁶ ait kayıta kebir bıçağın fiyatı 15 kuruş olarak görülmektedir. Yine sadece bir kayıta karşımıza çıkan bir örnek de sofradır. Fatma bint Ali'ye¹³⁷ ait kayıta basma sofrası 12 kuruş olarak ücretlendirilmektedir. Elimizdeki kayıtlarda 2 tane kadına ait değirmen verisine ulaşılmaktadır. Bunlardan ilki, Fatma bint Ali'ye¹³⁸ ait olup, değirmeni, fincan ve kahve takımı ile birlikte ücretlendirip, fiyatı 15 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. İkincisi, Ayşe bint Mehmed'e¹³⁹ ait kayıta değirmenin 6 kuruş olarak kayıt altına alındığı görülmektedir. Bunların yanında simden yapılan bazı eşyaların varlıkları görülmektedir. Simin gümüşten yapılmış eşyalar olduğu bilinmektedir. Simden

123 İŞS, 1453, 14A/1.

124 İŞS, 1453, 63A/1.

125 İŞS, 1453, 60A/1.

126 Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 2012, s. 145.

127 İŞS, 1453, 67A/2.

128 İŞS, 1453, 57B/1.

129 İŞS, 1453, 14A/1.

130 İŞS, 1453, 14A/1.

131 İŞS, 1453, 29B/1.

132 İŞS, 1453, 70B/1.

133 Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe...*, s. 661.

134 İŞS, 1453, 26B/3.

135 İŞS, 1453, 77A/1.

136 İŞS, 1453, 39A/2.

137 İŞS, 1453, 14A/1.

138 İŞS, 1453, 14A/1.

139 İŞS, 1453, 29B/1.

yani gümüşten yapılmış eşyaların hepsi sadece Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'ya¹⁴⁰ ait tereke kaydında görülmektedir. Bunlar sim mir'ât¹⁴¹ 1 tanesi 300 kuruş, sim çekmece 170 kuruş, sim gülâbdan¹⁴² ve sim buhurdan¹⁴³ ikisi birlikte 250 kuruş, sim su tası 150 kuruş ve sim zarf 9 tanesi 210 kuruş olarak ücretlendirilmektedir.

Taşınmaz Mallar

Elimizdeki veriler incelendiğinde İzmimli kadınların araştırılması gereken diğer bir yatırım aracı da taşınmaz mallarıdır. Taşınmaz mallar grubunun içinde bağ, bahçe, mülk menzil, oda, samanhaneye, ahır ve konak bulunmaktadır. Taşınmaz mallar elimizdeki verilerin hepsinde olmamakla birlikte, bunlara da alım gücüne bağlı olarak sahip olunduğu düşünülmektedir. Konunun daha iyi anlatılabilmesi için bu bölüm yaşanan mekân olarak taşınmazlar ve tarım alanı olarak taşınmazlar başlıkları altında incelenecektir.

Yaşanılan Mekân Olarak Taşınmazlar

Yaşanılan mekân olarak taşınmazlar üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar menzil, oda ve konaktır. İlk taşınmaz olan menzilin verilerde onu niteleyen isim ile birlikte verildiği görülmektedir. Hafize bint Halil'e¹⁴⁴ ve Ayşe bint Mehmed'e¹⁴⁵ ait terekelerde taşınmazlara ilişkin '*mahalle-i merkumede vaki bir bab harab menzil*' ifadesi yer almaktadır. Bu harab menzilin fiyatı 300 kuruş ile 500 kuruş arasında olduğu anlaşılmaktadır. Buna benzer olarak Fatma bint Ali'ye¹⁴⁶, Zeynep bint Mehmed'e ve Fatma Hatun bint Abdurrahman'a¹⁴⁷ ait kayıta 80 kuruş ile 10 kuruş arasında olduğu görülen '*hırdavat menzil*' tabiri bulunmaktadır. Menzilin çeşitleri verilirken bir de o kişiye ait menzil hissesi de bulunmaktadır. Ayşe bint Mehmed'e¹⁴⁸ ait kayıta 125 kuruş olan, '*mahallede bir bab mülk menzil semen hissesi*' ifadesine yer verilmektedir. Menzilleri niteleyen bir başka ifade de '*harab mülk menzil*'dir. Selime bint Müslim'e¹⁴⁹ ait kayıta bu menzilin fiyatının 400 kuruş olduğu görülmektedir. Menzile ilişkin bir diğer tanım da '*mahalle-i merkumede vaki bir bab mülk menzil*' olmaktadır. Yine Zeynep bint Mehmed'e¹⁵⁰ ait kayıta 400 kuruş ile ücretlendirilen bir bab mülk menzil görülmektedir. Fatma bint Ali'ye¹⁵¹ ait kayıta da bir bab mülk menzilin fiyatı 1200 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Habibe bint Hasan'a¹⁵² ait kayıta da bir bab mülk menzilin fiyatı 360 kuruş olarak görülmektedir. Diğerlerinden tanım olarak farklı olan bir başka menzil türü de '*mahalle-i merkumede vaki nisif menzil*' ifadesi olmaktadır. Zeynep Hatun bint Mehmed'e¹⁵³ ait kayıta bu taşınmazın olduğu görülmektedir. Nisif menzilin bu kayıta geçen ücreti ise 1200 kuruş olarak karşımıza çıkmak-

140 İŞS, 1453, 57B/1.

141 Mir'âtın sözlükte anlamı ayna olarak geçmektedir. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe...*, s. 758.

142 Gül-âb-dan; içine Gülsuyu serpmek için kullanılan, karın kısmı şişkin, uzun boylu, ağzı delikli, camdan veya madenden ufak kap olarak geçmektedir. Ayverdi, *Misalli Büyük...*, s.443.

143 Buhûr-dân; tütsülük olarak tanımlanmaktadır. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe...*, s. 127.

144 İŞS, 1453, 4A/1.

145 İŞS, 1453, 29B/1.

146 İŞS, 1453, 14A/1.

147 İŞS, 1453, 64A/1.

148 İŞS, 1453, 20B/1.

149 İŞS, 1453, 21B/1.

150 İŞS, 1453, 30B/1.

151 İŞS, 1453, 32B/1.

152 İŞS, 1453, 60A/2.

153 İŞS, 1453, 39A/2.

tadır. Yine Çukadar İsmail zevcesi¹⁵⁴ olarak geçen veride de nısıf menzilin 600 kuruş olduğu görülmektedir. Emine bint İbrahim'e¹⁵⁵ ait kayıta menzilin 600 kuruş olduğu görülmektedir. Fatma bint Abdurrahman'a¹⁵⁶ ait kayıta '*karye-i merkumede nısıf harab menzil*' ifadesinin bulunduğu ve bu harab menzilin fiyatının 200 kuruş olduğu görülmektedir. Menzillerin varlıkları terekelerde bu şekilde görülmektedir. Bunların yanında bir diğer taşınmaz da '*oda*'dır. Başka taşınmazlar ile fiyatlandırılan odaya Fatma bint Ali'nin¹⁵⁷ terekesinde bulunmaktadır. Bir bab menzil oda bir sofa bir ahırın 2500 kuruş olduğu kayıtlarda geçmektedir. Elimizdeki verilerde sadece bir kadına ait konak bulunmaktadır. Zeynep Hanım bint Mehmed'e¹⁵⁸ ait tereke kaydında '*mahalle-i merkumede bir bab konak*' tabiri geçmektedir. Tereke incelendiğinde de bu konağın fiyatının 5000 kuruş olduğu görülmektedir.

Tarım Alanı Olarak Taşınmazlar

Tarım alanı olarak kullanılan taşınmazlara bakıldığında bunların bağ, bahçe, gibi başlıklara ayrıldıklarını görmekteyiz. Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın¹⁵⁹ terekesinde '*bir kıta bağ*' ifadesi bulunmaktadır. Bakıldığında bu bağın fiyatının 500 kuruş olduğu görülmektedir. Yine Fatma Hatun bint Abdurrahman'ın¹⁶⁰ terekesinde '*bir miktar harab bağ*' ifadesi geçmektedir. Fiyatı ise 10 kuruş olarak gösterilmektedir. Fatma Hatun'a ait başka bir bağ da '*karye-i mezkûrda bağ*' şeklinde geçmektedir. Bu bağın da fiyatı 300 kuruştur. Havva Hatun bint Arif'in¹⁶¹ terekesinde de 3 adet bağ kaydı bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi üzüm bağı olarak belirtilip 150 kuruş fiyat biçilmektedir. Geri kalan iki tane bağ da sadece bağ kaydı altında tutulmaktadır. Bir tanesi 95 kuruş diğeri de 110 kuruş olarak ücretlendirilmektedir. Bağ ile ilgili bilgi verirken Fatma Hatun bint Abdurrahman'a¹⁶² ait kayıta '*düz ağaç nam mahalde 8 sehimli bağ hissesi*' tabiri bulunmaktadır. Bunun 525 kuruş olduğu görülmektedir. Yine farklı bir husus olarak Selime bint Müslim'in¹⁶³ de terekesinde '*bahçe semininden baki kalan*' ifadesi bulunmaktadır. Kalanı 20 kuruş olarak belirtmektedir. Bağ kayıtları bu şekilde aktarıldıktan sonra bahçe kayıtlarının da terekelerde geçtiği görülmektedir. Kayıtlarda 4 kadına ait bahçe kaydı bulunmaktadır.¹⁶⁴ Terekeler incelendiğinde bu 4 bahçe kaydının da dut bahçesi olduğu kayıtlarda geçmektedir. Bunlardan Hafize bint Halil'e¹⁶⁵ ve Fatma bint Ali'ye¹⁶⁶ ait dut bahçesinin 150 kuruş olduğu görülmektedir. Çukadar İsmail Zevcesi'nin¹⁶⁷ terekesinde '*karyede bir kıta dut bahçesi*' ifadesinin geçtiğini ve bunun 200 kuruş olduğu görülmektedir. Son olarak da Zeynep Hanım bint Mehmed'e¹⁶⁸ ait veride yerini de belirterek 'Ali Kâhya çiftliğinde kâin bir kıta dut bahçesi' olarak geçen ve 500 kuruş ile ücretlendirildiği görülmektedir.

Diğer Unsurlar

-
- 154 İŞS, 1453, 61B/2.
 155 İŞS, 1453, 60A/1.
 156 İŞS, 1453, 64A/1.
 157 İŞS, 1453, 14A/1.
 158 İŞS, 1453, 63A/1.
 159 İŞS, 1453, 57B/1.
 160 İŞS, 1453, 64A/1.
 161 İŞS, 1453, 67A/2.
 162 İŞS, 1453, 64A/1.
 163 İŞS, 1453, 21B/1.
 164 İŞS, 1453, 4A/1, 32B/1, 61B/2, 63A/1.
 165 İŞS, 1453, 4A/1.
 166 İŞS, 1453, 32B/1.
 167 İŞS, 1453, 61B/2.
 168 İŞS, 1453, 63A/1.

Bu başlık altında, diğerlerinden farklı olan kişilerde nadir bulunan eşyalar ele alınacaktır. Bu eşyalar, takı, mushaf-ı şerif, canlı hayvan, mihir, silah ve nukut olarak değerlendirilmektedir. Kayıtlarda 8 kadına ait altın ve takı eşyası bulunmaktadır.¹⁶⁹ Bunlardan birçoğu ziynet eşyası olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca kayıt altında tutulan altınların bazen değerli taş ve elmaslar ile değerlerinin arttırıldığı görülmektedir. Bunun yanında bilezik kaydının da olduğu bilinmektedir. Bilezik 4 kadının terekesinde bulunmaktadır. Hafize bint Nardenkci? Oğlu Ali'ye¹⁷⁰ ait tereke kaydında '*zevc merkum zimmetinde bilezik ve kuşak*' ifadesine yer verilmektedir. Bunların fiyatının 500 kuruş olduğu belirtilmektedir. Cemile Hatun bit Ali'ye¹⁷¹ ait kayıta, altın bilezik kaydının olduğu ve 10 miskal olarak geçtiği her miskalin fiyatının da 20 kuruş olduğu yazmaktadır. Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'ya¹⁷² ait kayıta 30 miskal bileziğin 3000 kuruş olduğu, Zeynep Hanım bint Mehmed'in¹⁷³ terekesinde de '*elmas başlı altın bilezik çift*' ifadesinin geçtiğini ve bunun 3750 kuruş olduğu görülmektedir. Bilezikten sonra göze çarpan bir başka takı da incidir. 3 kadında inci kaydı görülmektedir.¹⁷⁴ Bunlardan ilki Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'ya¹⁷⁵ ait olup inci miskalin fiyatı 3146,5 kuruş olurken, Zeynep Hanım bint Mehmed'e¹⁷⁶ ait kayıta ise '*ma'lumül mikdar inci*' nin fiyatının 2800 kuruş olduğu, son olarak Havva Hatun bint Arif'in¹⁷⁷ de bir miktar incisinin bulunduğu görülmektedir. Bir miktar incinin de fiyatı 71 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Altın ile ilgili tanımları yaparken altını değerli kılmak için bazı mücevher ve değerli taşlarla süslediği elimizdeki verilerden anlaşılmaktadır. Verilere bakıldığında bunların genel olarak elmas ve zümrütten oldukları görülmektedir. Hafize bint Nardenkci? Oğlu Ali'nin¹⁷⁸ terekesinde '*elmaslı çelenk*' diye bir ifade bulunmaktadır ve bunun ücretinin 226 kuruş olduğu, Fatma Hatun bint Elhac Mustafa'nın¹⁷⁹ verilerinde de '*elmas başlı altın*' olduğu ve bunun 32 kuruş olduğu karşımıza çıkmaktadır. Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın¹⁸⁰ da kayıtlarda 4210 kuruş değerinde '*elmas yaldızlı iğne çift*'inin olduğu bilinmektedir. Yine Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın elmasın yanında çift '*zümrüt elmaslı küpe*'sinin olduğu görülmektedir. Bunun fiyatının 1270 kuruş olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bunlarla birlikte bir de altın takılar ve eşyalara rastlanılmaktadır. İlki altın bir kutudur. Zeynep Hanım bint Mehmed'e¹⁸¹ ait terekede 800 kuruş olduğu bilinmektedir. Yine Fatma Hatun bint Abdurrahman'a¹⁸² ait kayıta '*bir mikdar altın*'in fiyatının 375 kuruş olduğu görülmektedir. Havva Hatun bint Arif'in¹⁸³ de kayıtlarda olan 500 kuruşluk '*zincirli altın*'ı mevcut olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında yapıldığı malzeme belli olmayan bir de yüzük kaydı bulunmaktadır. Emine bint İbrahim'e¹⁸⁴ ait olan bu yüzük 100 kuruş ile ücretlendirilmektedir. 3 kadına¹⁸⁵ ait kitap görülmektedir. Elimizdeki defterde kitaplar '*mushaf-ı şerif*

169 İŞS, 1453, 12A/1, 26B/3, 40B/1, 57B/1, 60A/1, 63A/1, 64A/1, 67A/2.

170 İŞS, 1453, 12A/1.

171 İŞS, 1453, 40B/1.

172 İŞS, 1453, 57B/1.

173 İŞS, 1453, 63A/1.

174 İŞS, 1453, 57B/1, 63A/1, 67A/2.

175 İŞS, 1453, 57B/1.

176 İŞS, 1453, 63A/1.

177 İŞS, 1453, 67A/2.

178 İŞS, 1453, 12A/1.

179 İŞS, 1453, 26B/3.

180 İŞS, 1453, 57B/1.

181 İŞS, 1453, 63A/1.

182 İŞS, 1453, 64A/1.

183 İŞS, 1453, 67A/2.

184 İŞS, 1453, 60A/1.

185 İŞS, 1453, 39A/2, 57B/1, 63A/1.

şeklinde geçmektedir. Zeynep Hatun bint Mehmed'in¹⁸⁶ mushaf-ı şerifi 33 kuruşken, Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın¹⁸⁷ mushaf-ı şerifi 184 kuruş olup, Zeynep Hanım bint Mehmed'in¹⁸⁸ mushaf-ı şerifi 300 kuruş olarak karşımıza çıkmaktadır. Canlı hayvan kayıtlarına bakıldığında, sadece 2 kadına¹⁸⁹ ait hayvan kaydı bulunmaktadır. Fatma bint Ali'nin¹⁹⁰ terekesine bakıldığında 17 tanesi 190 kuruş olan arı kovanı, 250 kuruş olan '*bargir*' ve 100 kuruş olan '*karasığır ineği*' kaydı olmaktadır. Bunun yanında, Nefise? Bint İsmail'in¹⁹¹ terekesinde ise 360 kuruş olan? ineği, 100 kuruş olan '*karasığır ineği*' ve 470 kuruş olan? ineği ve malak kayıtları bulunmaktadır. Kadınlar için epey önem taşıyan bir başka unsur da mihirdir. Terekenin herhangi bir kadına ait olduğunun en belirgin özellikleri arasında tutulmaktadır. Elimizdeki defterde toplam 16 kadına¹⁹² ait mihir kaydı bulunmaktadır. Elimizdeki veriler incelendiğinde 10 kuruş ile en düşük mihre sahip kadının Havva Hatun bint Arif¹⁹³ olduğu görülmektedir. En yüksek mihrin ise 2000 kuruş ile Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın¹⁹⁴ olduğu kayıtlarda karşımıza çıkmaktadır. Mihirlerin 10 kuruş ile 2000 kuruş arasında değiştiğini elimizdeki verilerden anlamaktayız. Mihir ile birlikte ele alınacak başka bir konu da alacak bölümüdür. Elimizdeki kayıtlarda sadece bir kadına ait alacak kısmı verilmektedir. Nefise? Bint İsmail'in¹⁹⁵ terekesinde toplamda alacağı 1793 kuruşunun olduğu görülmektedir. Bu durum sadece bir kadına özgü bir durum olduğu için dikkat çekici bir unsur olmaktadır. (oğlu Abdülkerim'den 500 kuruş, kullar karyesinden 8 kuruş, vasi merkurumun zimmetinde borcu olan 275 kuruş, ibn merkurumun 2 çift manda zimmetinde olan 220 kuruş, köse kethüda çiftliğinde nebi oğlu Mustafa zimmetinden alacağı 90 kuruş ve Cevat oğlu Hüseyin zimmetinde olup vasi merkurumun kabul ettiği 700 kuruş olarak geçmektedir.) Mihir ve alacaktan sonra yalnızca bir kadına ait silah verisi bulunmaktadır. Bu durum, kadın tereke kayıtlarında çok sık görülen bir durum değildir. Ayşe bint Mehmed'in¹⁹⁶ terekesinde 60 kuruş olan bir tüfenk, 70 kuruş olan tabanca (çift) ve kılıç kaydına ulaşılmaktadır. Yine mihir ve alacak gibi bir de nukut verileri bulunmaktadır. Aslında defterin özelliğine bakıldığında insanların hayatlarını idare etmesinin yanında bir de nakit paralarının bulunması şaşırtıcı olarak karşılanmaktadır. Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın¹⁹⁷ tereke kaydında 258 kuruşunun, ismi ve mahallesi belirlenemeyen mihirinden kadın olduğu anlaşılan bir tereke kaydında da¹⁹⁸ 1331 kuruş nukut olduğu görülmektedir. Son olarak Zeynep Hanım bint Mehmed'in¹⁹⁹ de terekesinde 4300 kuruş nukutu bulunmaktadır.

Servet Analizi

Bu kısımda diğerlerinden farklı olarak sayısal verilerden faydalanıp, sonuç kısmına varılacaktır. Zengin ve fakir ayrımını devre göre yapmak elbette mümkün olmayacaktır. 125 terekenin incelenmesi sonucunda defterin medyanının 3000 kuruş olduğu görülmektedir. Sadece ka-

186 İŞS, 1453, 39A/2.

187 İŞS, 1453, 57B/1.

188 İŞS, 1453, 63A/1.

189 İŞS, 1453, 14A/1, 70B/1.

190 İŞS, 1453, 14A/1.

191 İŞS, 1453, 70B/1.

192 İŞS, 1453, 12A/1, 14A/1, 20B/1, 26B/3, 29B/1, 30B/1, 32A/3, 39A/2, 40B/1, 57B/1, 60A/1, 60A/2, 61B/2, 64A/1, 67A/2, 77A/1.

193 İŞS, 1453, 67A/2.

194 İŞS, 1453, 57B/1.

195 İŞS, 1453, 70B/1.

196 İŞS, 1453, 20B/1.

197 İŞS, 1453, 57B/1.

198 İŞS, 1453, 8B/3.

199 İŞS, 1453, 63A/1.

dınlara ait tereke kayıtlarında da bunlardan yola çıkarak iktisadi bir değerlendirme yapılacaktır. Elimizdeki verilerde bulunan toplam yekûna bakılarak, zengin, orta halli ve fakir ayırımına üçer kişi örnek gösterilecektir. Toplam yekûnlara bakıldığında 22 adet kadın terekesinin içinde en zengin olan tereke, 38.753 kuruşa sahip Karabaş Mahallesinden Zeynep Hanım bint Mehmed bin Abdullah'tır. Borç ve vergi kısmı düşüldüğünde kalan net meblağ 29.444 kuruş olmaktadır.²⁰⁰ Bu terekeyi takip eden 2. Zengin kadın terekesi, 29.468 kuruş ile Hacı Hızır Mahallesinden Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa bin Abdullah'tır. Borç ve vergi kısmı çıkarıldığında geriye kalan meblağ 27,758 kuruştur.²⁰¹ 3. Zengin kadın terekesi toplam yekûnu 13.884 kuruş 13 akçe ile Orçun Karyesinden Hafize bint Nardenkci? Oğlu Ali bin Mehmed'dir. Toplam borç ve vergi kısmı çıkarıldığında kalan meblağ 13.467,5 kuruştur.²⁰² Zengin kadın terekelerinden bu şekilde üç örnek verdikten sonra orta halli sayabileceğimiz kısma gelmekteyiz. Orta halli oluşunu belirleme standardımız zengin ile fakir arasındaki farkın arasında kalanlar olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Orta halli kadın terekelerine baktığımızda; ilk orta halli terekeye sahip kadın, ? bint İsmail Köse Mehmed? Karyesinden olup, toplam tereke yekûnu, 5531 kuruştur. Toplam borç ve vergiler düşüldüğünde kalan meblağ 3930,5 kuruştur.²⁰³ 2. Orta halli tereke 4737 kuruşa sahip, Ömer Ağa Mahallesinden Fatma Hatun bint Elhac Mustafa bin Abdullah'tır. Toplam borç ve vergiler çıkarıldığında geri kalan meblağ 1805 kuruş olmaktadır.²⁰⁴ 3. Orta halli tereke, 3018 kuruşa sahip, Çukurbağ Mahallesinden Zeynep Hatun bint Mehmed'e aittir. Toplam borcu ve vergileri çıkarıldığında kalan meblağ, 605 kuruştur.²⁰⁵ Fakir terekelere ilk örnek; 660 kuruşa sahip Yeni Mahalleden Hafize bint Halil'dir. Toplam borç ve vergileri çıkardıktan sonra kalan meblağ 331 kuruştur.²⁰⁶ Fakir terekeye sahip 2. Örnek, 660,5 kuruşa sahip, Cami-i Hızır Mahallesinden Zeynep bint Mehmed'dir. Toplam borç ve vergiler düşüldüğünde kalan meblağ, 189 kuruştur.²⁰⁷ Fakir terekeye sahip 3. Kadın ise, Hamza Fakih Mahallesinden, Selime? Bint Müslim? Bin Abdülmelik'tir. Toplam yekûnu bulunmamakla beraber, eşyaların ücretleri hesaplandığında 738 kuruş çıkmaktadır. Toplam borç ve vergiler düşüldükten sonra kalan meblağ 528 kuruş olmaktadır.²⁰⁸ İzmitli kadınların ev eşyalarına ilişkin verilere bakıldığında, mutfak eşyalarında sade bir yaşam tarzına sahip oldukları görülmektedir. Mutfak eşyalarına bakıldığında hemen hepsinin tenceresi, tabesi, sahanı, kazanı, sinisi, tepsisi bulunmaktadır. Alım güçlerine bağlı olarak bunların kalitesi de değişmektedir. Ev içi eşyalarda da yine alım gücüne bağlı ürünlerin daha farklı olduğu görülmektedir. En zengin yekûna sahip olan Zeynep Hanım bint Mehmed'in²⁰⁹ evinin içindeki aksesuarlar ile en düşük tereke yekûnuna sahip Hafize bint Halil'in²¹⁰ evinin içinin aynısı olması beklenmemektedir. Bunlardan farklı olarak en zengin terekeye sahip 2. Kadın olan Hacı Hızır mahallesinden Sa'da Eda Hanım bint Hacı İsmail Ağa'nın²¹¹ oda döşemesinin 1500 kuruş olduğunu, fakat en zengin terekeye sahip 1. Kadın olan Zeynep Hanım bint Mehmed'in²¹² oda döşemesinin 120 kuruş olduğu göze çarpmaktadır. Burada da yaşam tarzlarının, isteklerinin ve zevklerinin, alım güçlerinin önüne geçtiğinin bir göstergesi olarak görülmektedir.

200 İŞS, 1453, 63A/1.

201 İŞS, 1453, 57B/1.

202 İŞS, 1453, 12A/1.

203 İŞS, 1453, 70B/1.

204 İŞS, 1453, 26B/3.

205 İŞS, 1453, 39A/2.

206 İŞS, 1453, 4A/1.

207 İŞS, 1453, 30B/1.

208 İŞS, 1453, 21B/1.

209 İŞS, 1453, 63A/1.

210 İŞS, 1453, 4A/1.

211 İŞS, 1453, 57B/1.

212 İŞS, 1453, 63A/1.

SONUÇ

1453 numaralı İzmit Şer'îye Sicili'nin içindeki 22 kadın terekesine ait bilgiler taranmıştır. Bu bilgiler ışığında kadınların giyim kuşamına ilişkin sonuca baktığımızda, ev içi giysilerinde hırka, elbise, gömlek ve uçkurun varlığını, sokak kıyafetlerinde ise, ferace, şal ve kürkün verilerde bulunduğunu görmekteyiz. Haricinde ev içi eşyalarında da göze çarpanlar, tencere, kapak, tabe, sini, tepsi, bakraç olmuştur. En zengin terekeye sahip kadının da en fakir terekeye sahip kadının da kayıtlarında bu veriler bulunmaktadır. Bu durum şunu gösteriyor ki, bu ev içi eşyaların sosyal yapıyla da ekonomik yapı ile de ilişkisi bulunmamaktadır. Biz buradaki hâkim unsurun ihtiyaçtan doğduğunu görebilmekteyiz. Yine taşınmaz mallar da bir kadının ekonomik durumunu yansıtan unsurlardan birisi olmuştur. Hem yaşanılan mekan olarak hem de tarım alanı olarak kullanılan taşınmaz mallarının fiyat aralığının 10 kuruş ile 5000 kuruş arasında olduğu görülmektedir. Taşınmaz malların kişinin kendisinin sahip olmasının yanında, ailesinden miras kaldığı hisse durumlarının da olduğu kayıtlarda bulunmaktadır. Diğer unsurlar ile ilgili sonuca bakacak olursak da her kayıtta bulunmayan o terekeyi diğerlerinden farklı kılan unsurların bulunmasıdır. Hiçbir kayıtta olmayan silah kaydının bulunması da bu duruma örnek olmaktadır.

Servet analizine gelindiği zamanda, giyim-kuşamın, ev içi eşyaların, taşınmaz malların ve diğer unsurların hâkim olduğu ekonomik bir çerçeve bulunmaktadır. Tüm bu sayılan unsurların servet ile ilişkili olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Alınan eşyalar kişisel zevklerin yanında, iktisadi güçle de doğru orantılıdır. Terekesi düşük olan bir kadının aldığı eşyalar veya giydiği kıyafetlerle, zengin halli bir kadının giyindiği kıyafetler bunlara ek olarak taktığı takılar, evinin içi, döşemeleri, taşınmaz malları elbette ki bir olmayacaktır. Dolayısıyla buradan çıkarılan sonuç da, incelenen bu defterdeki kadınların hayatlarında servetleri ve alım güçleri etkin bir konuma sahip olmaktadır.

İncelenen 1453 numaralı defterde en yüksek terekeye sahip kadının 38.753, en düşük terekeye sahip kadının da 660 kuruşa sahip olduğu servet analizinde gösterilmektedir. Aradaki farkın çok olmasının da çeşitli koşullara bağlı olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Yine dikkati çekecek başka bir husus da en zengin terekeye sahip Zeynep Hanım ile en zengin terekeye sahip 2. kadın olan Sa'da Eda Hanım'ın terekeleri incelendiğinde birkaç tutarlılık (eş, baba ve zevc isimleri) ile anne kız oldukları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, incelenen kayıtlarda ve defterin medyanına bakıldığında İzmitli kadınların birkaçı hariç geneli sade yaşayan, hayatlarını devam ettirme koşulu olan grubu oluşturduğunu görmekteyiz.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Ayverdi, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı yay., İstanbul, 2010.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2012.
- Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı Dünyasında Üretmek, Pazarlamak, Yaşamak*, çev. Gül Çağalı, Özgür Türesay, Yapı Kredi yay., İstanbul, 2003.
- Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı yay., Ankara, 2006.
- Yılmaz, Fehmi, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Gökkuşbu yay., İstanbul, 2010.

MAKALELER

- Acaroğlu, Türker-Kılıçoğlu, Safa, "Tereke", *Meydan Larousse*, Sabah Yayınları, 1992.
- Akyüz, Kenan-Birsel, Cemil (ed.), "Tereke", *Türk Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, 1982.
- Barkan, Ömer Lütfi, "Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri", *Türk Tarih Kurumu Belgeler Serisi*, 1966.
- Bizbirlik, Alpay, "Osmanlı Devleti'nde Ticaret ve Üretime Dair Bir Kaynak: 'Tereke Defteri' ve Edirne Tereke Defterleri Üzerine Bir Deneme", *Türkler Ansiklopedisi*, 2002.
- Dede, Mevlüt, "Osmanlı Kadı Sicillerinde Tereke Kayıtları", *Sosyal Bilimler Genç Araştırmacılar Sempozyumu*, 2009.
- İnalcık, Halil, "15. Asır Türkiye'nin İktisadi ve İhtimai Kaynakları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 1953.
- Özcan, Tahsin, "Tereke", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2005.
- Spies, Otto, "Mihir", *MEBİA*, 1993.
- Özdeğer, Hüseyin, "1463-1640 yılları arasında Bursa Şehri Tereke Defteri", *İ.Ü. Rektörlük Yayınları*, 1988.
- Öztürk, Said, "Osmanlı'da Çok Evlilik", *Türkler Ansiklopedisi*, 2002.
- Oğuzoğlu, Yusuf, "Sicillerdeki Tereke Kayıtlarının Kültürel Malzeme Olarak Değeri", *III. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 1985.

ARŞİV BELGELERİ

İzmit Şer'iye Sicili, Numara: 1453.

ELEKTRONİK BELGELER

<http://tdk.gov.tr>

